શ્રી ગણેશાયનમઃ

म .ाश्वेता कादम्बरी.

નાટકનાં ગાયનો.

રચાવી અને છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

વીઠુલદાસ હેમજીભાઇ ભાવનગરવાળા.

શ્રી વિજય નૌતમ નાટક સમાજના માલીક

પ્રસીદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું ગ્રાંટરોડ બોમ્બે થીએટર, મુંબઈ

રચનાર કવિ ચિત્રકાર,

કુલચંદ ઝવેરચંદ શાહ

(સાસતી અનસુયાના લેખક તથા સુકન્યા સાવિત્રી—૧—

મદદનીશ લેખક.)

ખુબચંદ અમીચંદના ધી સુરત જઈન એ. પ્રી. પ્રેસમાં

ગુલાબચંદ નરભેરામ વ્યાસે છાપ્યું ખપાટીઆ ચકલા–સુરત.

આવૃત્તિ ૧૨ મી) (પ્રત ૫૦૦૦

સંવત ૧૯૭૬) (સને ૧૯૨૦

કિંમત ૦–૩–૦

ચેતવણી.

સને ૧૮૬૭ના ૨૫માં એક્ટ મુજબ રજીસ્ટર કરાવી પ્રસિદ્ધ કરનારે સર્વ હક્ક પોતાના સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે પ્રસિદ્ધ કર્તાની રજા સિવાય કોઇએ આ નાટક તથા તેમાંનાં ગાયનો છાપવાં-છપાવવાં, વેચવાં-વેચાવવાં કે ભજવવાં-ભજાવવાં નહીં.

३

श्री परमात्मने नमः

मूकं करोति वाचालं पंगुं लंघयते गिरिम् ।
यत्कृपा तमहं वंदे परमानंद माधवम् ॥

અત્યુત્તમ આ બાણુ કથા નો, સાર મહાસાગર છે
શ્રીહરિસુત જેના ભાષાંતર કરનારા પણ નાગર છે
મણી, ભાઉ, ગોવર્ધન જેવાં રત્ન ભર્યો રત્નાકર છે
શ્રીહરસુત, યાજ્ઞિક, મનઃસુખની મરવી ગિરા સુધાકર: છે
જેથી ઉર્વિ પ્રગટ્યાં ઉર રત્નો તે ભૂમિ માંહી નિવાસ કરી
સંપુટની ત્રીપુટી કરવાની અંતરમાં અભિલાષ ધરી
ક્ષમાવંત શીલ શ્રી કુલ ભૂષણ કરી પ્રાર્થના વ્હાલ ભરી
ચિત્રકાર અર્પે આ કૃતિ જનસેવા માંહી પ્રણામ કરી

મહાશ્વેતા-કાદમ્બરી નાટકનાં પાત્રો.

મહાશ્વેતા... ...હંસરાજ ગંધર્વની પુત્રી.
તરલિકા ... ...તેની પ્રિય સખી.
હંસરાજ ... ...પંડીઓ ગંધર્વ રાજા.
ગોરી ... ...તેની રાણી.
પુંડરિક ... ...શ્વેતકેતુ મુનિનો કુમાર.
કપીંજલ ... ...તેનો મિત્ર.
કાદમ્બરી ... ... ચિત્રસેન ગંધર્વની પુત્રી, મહાશ્વેતાની બાલસખી.
મદલેખા, તમાલિકા ...તેની પ્રિય સખીઓ.
કેયુરક ... ...કાદમ્બરીની વીણાવાહક.
રોહિણી ... ...ચંદ્રની એક કળા.
ચંદ્ર... ... ...રોહિણી પતિ.
કુબેર ... ...દેવતાઓનો કોષાધિકારી.
ઇર્ષ્યાનંદ, અસુયા ...બીજાઓની ઇર્ષ્યા કરનાર બ્રાહ્મણ દંપતી.
ભોજનાનંદ, નિગુણાનંદ ...તેની પાડોશમાં રહેનાર બ્રાહ્મણો.
ચિત્રસેન ... ...ગંધર્વનો રાજાધિરાજ. કાદમ્બરીનો પિતા.
મદિરા ... ...તેની રાણી.

પુર્વ જન્મ અંશાવતારી પાત્રો.

ચંદ્રાપડ ... ...ચંદ્ર.
વૈશંપાયન ...પુંડરીક.

પત્રલેખા—રોહિણી.

ઇન્દ્રાયુધઅશ્વ—કપિંજલ.

તારાપીડ—ચંદ્રાપીડનો પિતા.

શુકનાશ—તારાપીડનો પ્રધાન. વૈશંપાયનનો પિતા.

જાબાલી—ત્રિકાળજ્ઞાની મહાત્મા.

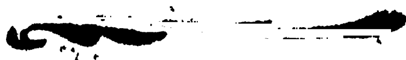
પુનર્જન્મ.

ચાંડાલકન્યા—પુંડરીકની માતા લક્ષ્મી.

શૂદ્રક—ચંદ્રાપીડ.

શુકશાવગંજ—વૈશંપાયન.

એ સિવાય—વારાંગનાઓ, સિપાઇઓ, યોગિનીઓ, વૈમાનીકો, યક્ષો વિગેરે.

શ્રી ગણેશાયનમઃ

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

નાટકની પ્રવેશવાર ટુંક હકીકત.

મંગળાચરણ—વસ્તુ વિવેચન.

અંક પહેલો.

પ્ર. ૧ લો—હેમકુટ પર્વતપર આવેલા અચ્છોદ સરોવર પાસેના પ્રદેશમાં હંસરાજ ગંધર્વની પુત્રી મહાશ્વેતાનું સખીઓ સાથે આગમન, પોતાના મિત્ર કપિંજલ સાથે સ્નાન નિમિત્તે આવેલા મહામુની શ્વેતકેતુના કુમાર પુંડરિકે કર્ણમાં ધારણ કરેલી કુસુમ મંજરીનો સુગંધ પ્રભાવ, મહાશ્વેતા તથા પુંડરિકના પ્રેમનું પ્રથમ દિગ્દર્શન.

પ્ર. ૨ જો—વિરહ વેદના ભોગવતા પુંડરિકની મહાસ્વેતાને મળવાની યુક્તિ પ્રયુક્તિ, ચતુર સખીની ચતુરાઇ, કામવાસનાથી ઘેરાયલા પુંડરિકને કપિંજલનો સદુપદેશ પત્થર ઉપર પાણી.

પ્ર. ૩ જો—પુંડરિકના મોહપાસમાં પડેલી મોહિની મહાશ્વેતાની પ્રેમઘેલછા, મિત્ર ધર્મ બજાવતાં કપિંજલને મુખે પુંડરિકની દુઃખદાવસ્થાનું વર્ણન શ્રવણ કરતી ગુપ્ત રીતે મનથી માનેલા પતિ સાથે રતિ કેલી કરવાના નિશ્ચયથી પ્રયાણ.

પ્ર. ૪ થો—કામની છેલ્લી સીમાએ પહોંચેલા પુંડરિકની દુર્દશા. ચંદ્ર તથા પુંડરિકનો અરસપરસ શાપ-સંભ્રમ, મહાશ્વેતાને લઇ કપિંજલના આવતાં પહેલાં પુંડરિકનું મરણ, કપિંજલનો વિલાપ પતિના સુખની આશાએ આવેલી મહાશ્વેતાની નીરાશા, રંગમાં ભંગ. પતિ સાથે બળી મરવાની તૈયારી કરતાં આકાશવાણીદ્વારા શાંતવન, પુંડરિકના સબનું આકાશગમન.

પ્ર. ૫ મો—અભિસારિકા મહાશ્વેતાની શોધાશોધ, પતિ પછળ પ્રાણ ત્યાગ કરવાને તત્પર થએલી મહાશ્વેતાને માતાપિતાનો બોધ, અખંડ શિયળવ્રત ધારણ કરી યોગિની રૂપે જીવન ગાળવાના નિશ્ચયથી મહાશ્વેતાનુ તપ કરવા માટે ચાલી નીકળવું.

પ્ર. ૬ થો.—ચિત્રરથ ગંધર્વની પુત્રી કાદમ્બરીનો ત્રિહરત્નાટીકામ! સખીઓ સાથે વાર્તાવિનોદ, કુમારિકા તરીકે જીવન ગાળવાનું પસંદ કરનારી કાદમ્બરીને સંસારમાં પતિના લાભ સમજાવવાનો સખીનો પ્રયત્ન.

પ્ર. ૭ મો—બીજાનુ સુખ જોઇ મનમાં નિરંતર બળના અસુયા તથા ઇર્ષ્યાનંદ નામના બ્રાહ્મણ દંપતિના ઇર્ષ્યાળુ સ્વભાવનું દિગ્દર્શન, તની પાડોશમાં રહેનારા ભોજનના ભોગી ભોજનાનંદ તથા ગોલાનું ગોરપદુ કરનાર નિર્ગુણાનંદનો નિગુણુવાદ.

પ્ર. ૮ મો—પોતાના તપના પ્રભાવ વડે કરીને પુંડરિકના શાપની પાછળ કપિંજલનું સ્વદેહે ચંદ્ર લોકમાં આગમન, દેવતાઇ આયુધોનું પ્રાગટ્ય, વૈમાનિકના શ્રાપથી ઇંદ્રાયુધ નામના અશ્વરૂપે કપિંજલનું પૃથ્વીપર પડવું.

અંક બીજો.

પ્ર. ૧ લો—ઉદર નિર્વાહાર્થે ઉજ્જયની તરફ જતાં બ્રાહ્મણો તથા સંત સાધુઓનું મંડળ.

પ્ર. ૨ જો—આપના દેવથી તારાપીડ રાજાને ત્યાં જન્મેલા ચંદ્રના અવતાર ચંદ્રાપીડને યુવરાજ્યાભિષેક, પત્રલેખા નામક રોહિણીનું ઇંદ્રાયુધ સાથે રાજસભામાં આગમન, ભિન્નભિન્ન સ્વરૂપે ત્રિપુટીનો સમાગમ.

પ્ર. ૩ જો—ચિત્રસેન ગંધર્વ તથા રાણી મદીરાનો કાદમ્બરી પરણાવવાનો દુરાગ્રહ, મહાસ્વેતા તરફથી સંદેશો લઇ આવેલી તરલીકાનો ઉપાલંભ.

પ્ર. ૪ થો—સૈન્ય સાથે દિગ્વીજય કરવા નીકળેલા યુવરાજ ચંદ્રાપીડનું તથા મંત્રીપુત્ર વૈશંપાયનનું અચ્છોદ સરોવર પાસે પુનઃ આગમન, અલૌકિક ગાન શ્રવણ.

પ્ર. ૫ મો—શંકરનું આરાધન કરતી મહાસ્વેતાને જોઇ ચંદ્રાપીડનું આશ્ચર્યચકિત થવું, દુઃખી હૃદયને દીલાસો, સાધ્વીની તપસિદ્ધિ, રાજકુમારનું આતિથ્ય, નહીં પરણવાની પ્રતિજ્ઞાવાળી કાદમ્બરીને મનાવવા માટે મહાસ્વેતાની સાથે ચંદ્રાપીડનું ગંધર્વ નગર તરફ પ્રયાણ.

પ્ર. ૬ઠો—મુગ્ધાને લીધે આકાશી પ્રહારીનો વિનાશ કરવા માટે અસૂયા તથા ઇર્ષ્યાનંદનું અનુષ્ઠાન.

પ્ર. ૭મો—યૌવનના મદમાં આવતી કાદંબરી તરફ સખીઓનું અટ્ટહાસ્ય, મેના પોપટનો ઝગડો, ચંદ્રાપીડનું દર્શન થતાં મનમાં પીડા પામતી કાદંબરીનું પ્રેમ પાશમાં સપડાવવું. તાંબુલ સ્વીકાર.

પ્ર. ૮મો—સૈન્યની છાવણીમાં ચંદ્રાપીડનું આગમન, પિતાનો પત્ર વાંચી સૈન્યની લગામ વૈશંપાયનને સોંપી યુવરાજનું તુરત ફરતા ઉજ્જયિની તરફ ચાલી નીકળવું. પૂર્વ સંસ્કારથી પાછળ રહેલા વૈશંપાયનનો ચિત્તભ્રમ.

પ્ર. ૯મો—મહારાજ તારાપીડ તથા વૃદ્ધ મંત્રી શુકનાશનનો ચંદ્રાપીડને પરણાવવાનો વિચાર, વૈશંપાયન વિના સૈન્યને એકલું આવેલું જોઈ ચંદ્રાપીડ ઉપર દોષારોપ, મિત્ર વૈશંપાયનને તેડવા માટે ચંદ્રાપીડનું હેમકુટ તરફ પ્રયાણ.

પ્ર. ૧૦મો—સાધ્વી મહાશ્વેતાનું શિયળ ભંગ કરવાના પ્રયત્ન માટે વૈશંપાયનને શુક જાતીમાં પડવાનો શાપ, ચંદ્રાપીડ તથા મહાશ્વેતાનો પુનઃ મેળાપ, વૈશંપાયનને શાપ થવાના સમાચાર સાંભળતાં ચંદ્રાપીડનું હૃદય ફાટી જવું, કાદમ્બરી તથા પત્રલેખાનું કલ્પાંત, અશ્વરૂપે રહેલ કપિંજલનું મુળ સ્વરૂપ પામી આકાશ માર્ગે ચાલ્યા જવું.

અંક ૩ જો

પ્ર. ૧લો—જાબાલી મુનિના આશ્રમ પાસેથી ઋષિ કુમારોને શ્રાપના દાષથી શુક રૂપે પડેલા વૈશંપાયનની પ્રાપ્તિ.
પોપટના બચ્ચાંનું પૂર્વ વૃત્તાંત જાણવા માટે ત્રિકાળજ્ઞાની મુની જાબાલી પ્રત્યે ઋષિ કુમારોને પ્રશ્ન.

પ્ર. ૨જો- પેતાના પાપ કર્મને લધે અસદગતિ પ્રાપ્ત છબ્બાં-નંદનું પ્રેત રૂપે અસુયાની પાછળ પડવું, યોગીનીઓનો સમાગમ, અસુયાને પશ્ચાતાપ, વિધના ધર્મ માર્ગ દર્શન.

પ્ર. ૩જો—શુકજાતિમાં પડેલા વૈશંપાયનના ઉદ્ધાર માટે કપિંજલનો સ્તુત્ય પ્રયત્ન, પુત્રના પાપ કર્મથી ચાંડલ કન્યારૂપે અવતરેલા ચંદ્રાપીડના 'સભાસ્થાન પ્રત્યે જવાની સૂચના.

પ્ર. ૪થો—શુદ્રકના સભાસ્થાનમાં ચાંડાલ કન્યા રૂપે લક્ષ્મીનું પોપટ જાતીમાં રહેલા વૈશંપાયન સાથે આગમન. શ્રી મુખે પોપટનું વૃતાંત શ્રવણ કરતાં શુદ્રકનું મુળ સ્વરૂપને પામી ચંદ્રાપીડના જવું વૈશંપાયનના શ્રાપનો અંત.

પ્ર. ૫મો—ચંદ્રાપીડના સ્થુળ દેહની સેવા-રક્ષા કરતી કાદંબરીને તથા પુંડરિકના દર્શનની આશામાં દિવસ નિર્ગમન કરતી સખી મહાશ્વેતાને પતિનો મેળાપ, સતીઓના સતીત્વ પ્રભાવથી સત્ય પ્રેમનો વિજય આનંદોત્સવ, દેવતાઓના આશીર્વચન સાથે નાટકની પૂર્ણાહુતી.

શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ

॥ श्री [illegible] नमः ॥

महाश्वेता-कादम्बरी नाटकनां गायनो.

મંગળાચરણ.

સુત્રધાર— ૧

શ્રી ગુણ ગણપતિ શુભ મતિ દાતા— શ્રી
હરો કુમતિ હરીહર સુખશાતા
શુભ મતિ દાતા— શ્રી
લંબોદરને લાગુ પાય,
ગિરિજાસુત ગુણ નિધિ ગણરાય;
સ્મરતા સંકટ દૂર પળાય.
કરો સફળ કૃતિ શુભ મતિ દાતા. શ્રી

બાળાઓ—વંદુ સરસ્વતી ભગવતી ભુવનેશ્વરી સરવેશ્વરી (૨)
ભારતી કરી આરતી પ્રેમે પૂજું પરમેશ્વરી, શ્રી

નટી—
બાળાઓ— } ૨

હાંરે પ્રેમ સાચો પ્રભુ તણું ધામ છે,
હાંરે સાચા પ્રેમીના બેલી શ્રીરામ છે;
બેલી શ્રીરામ છે............હરિ—

કાયા જે પ્રેમના પ્રવાહમાં તણાય છે,
નાવ તેનું ભાંગી [illegible] ડૂબી જાય છે;
વાલમ વનિતાનો વિશ્રામ છે,
વનિતાનો વિશ્રામ છે.........હાંરે—
અંતર બંનેના અંતરમાં સમાય છે,
જેમ શુદ્ધ સાકર પંથ માંહી ભંગી જાય છે,
તે દંપતિનાં અમર નામ છે......હાંરે—

મહારેતા—　　　　૩

આવે ક્યાંથી મધુરી મધુરી સુવાસ (૨)
પુષ્પ અપરિચિત પામ્યું કો વિકાસ,
સમિર સ્વર્ગ તણો નીકળી પ્રવાસે;
રહ્યો પ્રસરાવી સુગંધી ચોપાસે,
પામ્યું તન મન મારૂં અતિસે ઉલ્લાસ. આવે

તરલિકા
તથા સખીઓ— }　　　　૪

ઓ સાહેલીરે, (૨) સમજી કરીએ પ્રીત;
નથી સહેલીરે, (૨) અટપટી પ્રીતની રીત;
બોલો અનેક સુણી બીજાના,
બોલી તોળી બોલીએ;
સામાનું દીલ જોયા વિના,

નવ આપણું દીલ ખોલીએ;
અંતર સામાનું ભાળી;
ભરીએ ડગલું સંભાળી,
એક હાથે પડે કેમ તાળીરે...(૪) સમજી.

મહાસ્વેતા
તથા સખીઓ— } ૫

મંજરીએ મનડું મોહ્યુંરે,
મનગમતા મહારાજ મારા મનગમતા મહારાજ;
એ શું દીલડું અમ પ્રોયું રે......મનગમતા—
પુંડરિક—" શું આ પુષ્પ તમને બહુ ગમે છે?
મહાસ્વેતા—" મનને તો ગમતું ઘણું મુખથી કેમ મગાય,
વીણુ પ્રીછયે વીણુ પારખ્યે ઘટે માન મુનિરાય"
પુંડરિક—માગ્યે માન ઘટે નહિ જેવું જ્યાં દાતાર
સુખે સ્વીકારો પુષ્પ આ ધરો આ કર્ણ મોઝાર
સખીઓ—અતિ ઉદાર દીલ તમ જોયું રે......મનગમતા—

મહાસ્વેતા
તથા સખીઓ— } ૬

અમે જઇશું, અમે જઇશું, હવે અમે જઇશું રાજ
રસભીના તમે આવજો...: ...અમે—
આવી મંજરીઓ નીત્ય લાવજો,
પ્રેમે પરીમલ પ્રસરાવજો અમે જઇશું

મુનિવર અમશું પ્રસંગ પાડી દર્શન દેજો હાડી હાડી
અમ સરખું કંઇ કાજ જરૂર તમે કહાવજો તમે
આવજો......અમે—

પુંડરિક—

૭

મળશે હવે કયાં મનહરણી, (૨)
ચતુરા એ ચંપકવરણી......મળશે—
મારી કટાક્ષ ભેદ્યુ ઉર મારૂં,
કયારે થશે મુખ દર્શન તારૂં:
રામા રસીલી રસીક રમણી...મળશે—

મહાશ્વેતા—

૮

પ્રેમ બીજ રોપ્યું હૃદયે,
જીવન આધાર મારા...હૈયાના હાર મારા,
પ્યારા પત્ર તારા ભાળી,
ફુટયાં નવ પલ્લવ ડાળી;
ખીલી પુષ્પે તો હદવાળાં, (૨ જીવન આધાર મારા.
મદન પઢીને પુંઠે
મીઠાં પ્રેમ પુષ્પો ચુંટે
મ્હારી ફુલવાડી લૂંટે; ૨ જીવન આધાર મારા—

તરલીકા— ૯

અરે સખી ધીમે ધીમે ડગ ભર
ઉતાવળ આવડી આ શી.........ઉતાવળ આવડી આ શી
મહાશ્વેતા—પ્રિય મુખ દર્શન પ્યાસી
તરલીકા—અરે સખી............
મહાશ્વેતા—અંતર મારૂં મારે છે ઉછાળા, (૨]
તરલીકા—ન હોય ઉછાળા પ્રેમને કેરા ચાળા;
મંજરીવાળા લાલ લાખના,
પ્રીતમ તારા નહીં જાય નાશી......અરે.

મહાશ્વેતા— ૧૦

બોલો બોલોને અંતરના બેલી, નાથ વિનવું કરજોડી;
પિયુ જાશો ક્યાં અમને છોડી,
પ્રીતિ જન્મો જન્મ તણી તોડી......બોલો—

સાખી

હાથે આવી હંસલો, ઉડી ગયો આકાશ
જઈ બેઠો દૂર દેશમાં હવે મળવાની શી આશ
મરજાદા મેં કુળની છોડી (૨) તમ સંગે મેં પ્રીતડી જોડી
ઉઠો ઉઠોને અંતરની કરીએ વાત;
રાત રહી થોડી......બોલો બોલો.

આકાશવાણી—

સાહસ નરેંદર શાખી
આત્મઘાતનું પતક થીરતાણી
પુનઃ સમાગમ થાશે
શોક તજી દે શ્રીધી વાક્ય જાણી.

મહારવેતા— ૧૧

વિષય તજી ભજીશ વિષધારી
કરીશ જઈ પ્રસન્ન ત્રિપુરારી
જુઠી આ જગત તણી જંજાળ
ત્યાગી સૌ ભોગ કષ્ટકારી ૨ કરીશ—
સ્વાર્થી આ સંસારમાં દીઠો નહીં કાંઇ સાર
પુર્ણ પુણ્ય સંચય વિના નવ તરાય ભવપાર
શીવળવ્રત અખંડ તપધારી (૨) કરીશ—

કાદમ્બરીની સખીઓ } ૧૨

અજબ બહાર શી બની—૨
બ્હેની વીણાળ વીશ્વનાટીકા તણી
રચી રચના અદભુત મુખે જાય ના ભણી—અજબ
પંચરંગી ફુલડાં ધર્યાં ખીલી રહ્યાં ચોપાસ
કંઇક નવલ રંગે ભર્યાં કંઇક ભર્યાં સુવાસ

રૂપ કંઇકનું નીહાળી જાય નયણા ઠરી
ગુણ કંઇકના બોલાતી લે છે હૈયાં હરી
ગુણવંતી ગુણ સુગંધીને વળી જો રૂપરંગ
પરખ્યા વીણ નવ પાડીએ પુષ્પની સંગ પ્રસંગ

સખીઓ— ૧૩

પતી વીના પ્રેમદાના મનના પુરાય ક્યાંથી કોડ,
કહે સખી પુરાય ક્યાંથી કોડ
સરજનહારે સરજી જગમાં નરનારીની જોડ—૨
પશુ પક્ષી વન વૃક્ષ નીહાળો
સૃષ્ટીમાંહી સઘળે જોઇ ભાળો
નાના મોટા જીવ જંતુમાં પણ એવી નથી ખોડ
શાખી પણ એવી નથી ખોડ—સરજનહારે
પતી ભજ્યે સહુ પાતક ટળતાં
અખંડ સુખડાં સ્હેજે મળતાં
પતી વિના આહેલી ભવમાં હરાય જીતી હોડ—સરજન—હારે

નીર્ગુણાનંદ
ભોજનાનંદ } ૧૪
કૃષ્ણાનંદ

અમે ગોકાળા ગોર બાઇ ગોલાના ગોર
તોએ મોશો બરાબી પહાવીએ મહોર

પોરો ભરતાં પડાવીએ મહોર
આજ પાણી સુકાંવાં પડાવીએ મહોર—અમે.
દીકરાનું દીધું લ્હાનેં મહેરામણે
એક એવા રસોઇ અમે નવા નવા ઠાઠમાં.

ઝુમ્બાનંદ—છો તમે વેઠીઆ ઢોર—૨ અમે

ચંદની કળાઓ— ૧૫

તાના દીમ તંદીમ તદીમ તનનન
દીમ તદીમ તનોમ
તાના દીમ તનોમ
તદીમ તનોમ તદીમ તનોમ તનોમ...
દર દર દીમ તદીમ તનોમ
દર દર દીમ તદીમ તનોમ
દીમ તનોમ તદીમ તનોમ તદીમ તનોમ તનોમ—તાના

અંક ૨ જો.

સંતો— ૧૬

રામ ભજન રોકડ નાણું રે વેપારી સંતો
રામ ભજન રોકડ નાણું.
લક્ષ ચોરાશી ફેરા ફેરામાં ફરીએ તોએ
નહીં તારું ઠામ ઠેકાણું...વેપારી સંતો રામ

બીજાની વાતો માંડી ડાહ્યો બહુ થાતો ખૂબ
તારૂં પોતાનું તું ન જાણું રે વેપારી સંતો રામ
કાળની હાટે [illegible] રે
સૌદો છે [illegible] રે વેપારી સંતો રામ

-વારાંગનાઓ- ૧૭

જય થાઓ મહારાજાધિરાજ
અવિચળ રહો યુવરાજ
જાણો પ્રજાતણી ઉર દાઝ
કરો પ્રજા તણાં હિતકાજ જય,
થાઓ અખુટ સમૃદ્ધિના સ્વામિ
રિદ્ધી સિદ્ધી પ્રણમે શીર નામી
ધન્ય ધન્ય દિન આજ જય.

પત્રલેખા— ૧૮

માલીકનાં બાળક સૌ માલીક સૌના શ્રી જગનાથ ॥ર॥
કર્તા હર્તા સૃષ્ટીના સૌ બાજી એને હાથ - છે સહુ,
રૂણાનુબંધે આવી મળતું ખાદ્યું નવ કોઇનાથી ખળાતું
જગત માત્ર તેને આધીન છે અનાથના જે નાથ છે સૌ. મા.
નહિ પીડ આ પોતા તણી પોતાનું કાંઇ નવ જાણવું
સૌએ શુભા શુભ કર્મને પોતાતણું જ પ્રમાણવું. જગત.

કાફીમઝરી— ૧૯

સખી જાઉં મહેરામ કહેજે;
મમ સખીને ધીરજ દેજે રે સખી

અસ્ત થતાં દિનકરનો નલિની ઉદાસ મનમાં થાય
અલ્પ પરિચયે ચકવાકી પણ પતિ સુખને નવ ચ્હાય
તજું સખીએ દર્શન પરનરનું
હું કેમ નામ લઉં વરવાનું—જાઉં
સમજ્યા વિણ સુખની આશામાં પામર જીવ તણાય
વિષય ભોગ આ લોક તણા સૌ અંતે નિરસ જણાય.
હસી પ્રથમ પરીણામે રોવું
એ વિધિએ કેમ ચિત્ત પરોવું—જાઉં

—ચાંદ્રાયીક— ૨૦

અત્યુત્તમ પદ મિત્રતાનું આ સંસારે સમજાય
આ અવનીમાં અન્ય ઘણા જે સુખના સાથી થાય
માતા પિતા ભ્રાતા થકી વળી ગુપ્ત પ્રિયજન સ્વજનથી
જે ગુપ્તમાં પણ ગુપ્ત તે પણ ગુપ્ત મિત્ર થકી નથી
મિત્ર રત્નથી આ જીવનની સંકળ સફર થઇ જાય—અત્યુ.
સમૃદ્ધિ ચૌદ ભુવન તણી પુરૂષાર્થે મળવી સ્હેલ છે
સદભાગ્ય વિણ સુમિત્રની પ્રાપ્તિ મહામુશ્કેલ છે
શબ્દ લઘુ પણ અર્થ અધિક બે અક્ષર માંહી સમાય—અત્યુ.

મહાશ્વેતા ૨૧

શ્રી ત્રીપુરારી સ્મરૂં સ્મરારિ
વિજય કીધો મહામદન ધારી—શ્રી
અદ્ભુત અંગ ભૂજંગ ધારી
જટા મધ્ય સોહે ગંગા ભારી.
અસુર મારી ભક્ત તારી,
દેવ તણાં દુઃખ નાખ્યાં વિદારી—શ્રી.
ભોળા શંભુ તમ શરણ પાસ
ભક્તિ કરૂં ઉર આણી ઉલ્હાસ
પુર્ણ કરો પતિ દર્શન આશ
શુદ્ધ ભાવે કરૂં સ્તુતિ તમારી...શ્રી,

મહાશ્વેતા ૨૨

રૂપે શું મન રાચોરે કાયાનો રંગ કાચોરે ભગવાન ભજો—ર
હાડ માંસ ને રૂધીર ભરેલું મઢ્યું ચામડે અંગ ર
ગંદા દેહનો ગર્વ નકામો કાયાનો રંગ પતંગ
ભરૂંસો નહીં સાચોરે કાયાનો રંગ કાચોરે ભગવાન—

મહાશ્વેતા— ૨૩

શું કહું કથની મારી રાજ શું કહું કથની મારી
હું તો દેવના ત્રાસે હારી રાજ—શું કહું.
પરખી પારિજાતક મેં આપણું દીધું મન મારૂં,

પતિ તજી પરલોક સીધાવ્યાં કરી જીવતર મમ ખારૂં—રાજ
ચંદન કાષ્ટની ચિતા રચાવી સતિ સહગમનની ધારી
શુન્ય દેહ મમ સ્વામી તણો પણ ઉડી ગયો આકારો—રાજ
અરપ્યું મેં સર્વસ્વ સ્વામીને પ્રેમની ટેકની ધારી
તજી જગત જંજાલ સર્વ હું પ્રીતે અનુગામી—રાજ

—ચંદ્રાપીડ— ૨૪

ચાહું તમ સાથ સદા
સતિ ભગવતિ તમ ચરણુની સેવા
છોડું નવ સંગ કદા
દીલ મહીં લ્હાવ અનુપમ લેવા
આપ સમાગમ સુખકર લાગે
શાન્તિ સુધારસ રેલું સદા દીલ
હૃદયે ડગ અડગ ભરવું ન ગમતું
પરમ પવિત્ર પ્રતિક્ષ પ્રેમદા દીલ

સર્વ પાડોશીઓ— ૨૫

અદેખને દેખી આંધા ખસીએરે
સદા દુર્જનથી દુર વસીએરે
પોતે બળીને પાપી બીજાને બાળતા
સારૂં નઠારૂં કાંઇ નજરે ન ભાળતા
પોતાને હાથે પોતાનું બગાડતા
નરકે પડીને વીસ સોગામાં પાડતા
એવા કુસંગે મન ફસીએરે સદા

સખીઓ— ૨૬

મોંઘુ જોબનીયું એળે જાય રે
સાહેલી તારૂં મોંઘું જોબનીયું એળે જાય
રૂડા વસંતના વાયરા વાય રે.........સાહેલી

કાદમ્બરી—વિધ વિધ ખેલો ખેલતાં ગયું મુજ બાળપણું જેમ
માતા પીતાના લાડમાં જાશે યૌવન તેમ

સખીઓ—'બેન હવે માતા પિતાનાં લાડ ન શોભે'

કાદમ્બરી—"ત્યારે ?"

સખીઓ—"હવે તો પતિનાં લાડ શોભે"
જોને અનંગ લાગી પુંઠળ પુંઠળ ધાય રે

તમાલીકા ૨૭

અલી જોજે અનાથી બોલી મેના
બોળવશે તુજને પોપટજી મુખે મીઠું બોલી
અલી જોજે હેલી તું અંતર ખોલી.....બોળવશે

મદલેખા—પ્રેમ પોપટ દાઝ દીલની દીલમાંહી સમાવશે
રતુ વસંતે માનનીને મદનરાજ મનાવશે
રસરાજની રસરેલ જ્યાં રગ રગ મહીં વ્યાપી જશે
જખ મારી મેના માનશે પણ ખોધ પાયે લાગશે—અ૦

કાદમ્બરી ૨૮

થઇ પ્રેમ વશ પાતળીયા (ર.)
મારા મનના મુળીક ભમીયા.......થઇ
પ્રીતે કરો મુખપાન સજની આજ હૃદયના વાસી.

ચંદ્રાપીડ—પ્રેમદા પ્રીત જોત જાગી (ર).

કાદમ્બરી—મારા મનના મનોરથ ફળીઆ રે......મારા
ચંદ્રાપીડ—ભાગ્યવંત કર્યો ભગવતિ મુજને
જીવન સફળ થયું મારૂં
સર્વ—કરો શ્રી હરિ શુભ તમારૂં
કાદમ્બરી—મારા મનના માલીક મળી મારે......મન

પત્રલેખા ૨૯

કયાંઇ સ્વાર્થ વિના નવ પ્રીતિ દીઠી આ જગમાં
ધુતારા જગમાં ઠગારા જગમાં
લાગે સ્વાર્થ સુધી પ્રીતી મીઠી મીઠી આ જગમાં
દીઠું સહુ નીજ સ્વાર્થને રોતું
રોતાનાં આંસુડાં કોઇ ન લ્હોતું—સ્વાર્થ વિના
કહેણી મીઠી ખાંડ જે કહેણી તાલા લોક
કહેણી તેવી રહેણી જે એવા વિરલા કોક
ઓષધ માટે ફરે શેરી શેરી
દર્દ મટયું કે લાગે વૈદ્ય વેરી—સ્વાર્થ વિના

મદલેખા તથા તમાલિકા— ૩૦

અમ સખી તણા સ્નેહને સંભારજો રાજ
બોલ્યું વચન તમે પાળજો
આશા પિતાની પાળી બ્હેલા પધારજો
દર્શ લાભ દઇ અમ નયનોને ઠારજો
તન મનના તાપ તમે ટાળજો રાજ—બોલ્યું

ચંદ્રાપીડ— ૩૧

હાં જઇ મળું આજે મિત્રને
પ્રાણ પ્યારા........હાં જઇ
શુન્ય હૃદય આ મિત્ર વિનાનું
જેવું પુષ્પ સુવાસ વિનાનું
તુજ વિરહે હતભાગ્ય હું માનું
ભેટીશ ભગવતિ સુંદરીને—આજે મિત્રને
મનોહારિ મધુરીને મળાશે
મનમાન્યો મહોત્સવ થશે
એક પંથ બે કાજ સધાશે
ભેટીશ ભગવતિ સુંદરીને.....હાં જઇ

તરલિકા— ૩૨

જારે જારે જો નાદાન ઓ હેવાન જુલી જાન
જોહી મુખે શું જાઇ છે આવું
જારે તારો જાન......જારે

મહાશ્વેતા—અરે દુષ્ટ દુરાચારી આશે માઠી વશે તારી
ફટફટ અવિચારી કર બંધ તું લવારી

વૈશંપાયન—માનો રસીલી માનો રંગીલી
માનો છબીલી ન થા હઠીલી ન થા હઠીલી
પ્યારી મારી દીલજાન

અંક ૩ જો.

ઋષિકુમારો— ૩૩

મન મુરખ મમતા મેલી, ભજ અંત સમયના બેલી
રહ્યો પ્રપંચ દાવો ખેલી, પણ હારીશ બાજી જીતેલી-મન,
આવ્યો ત્યારે લાવીયે શું
સાથમાં શું લઇ જશે [૨]
ઠાલી હાથે આવીયો ઠાલો થઇ પાછો જશે
જેની સંગે રહ્યો રંગરેલી, તે મુકશે તમે હડશેલી
નહીં રહે નાણાંની થેલી, ઘરબાર હાટ હવેલી—મન.

જાબાલીમુની— ૩૪

અચ્યુતપદ પ્રણમુ પરમેશ્વર,
વીશ્વેશ્વર યોગેશ્વર શંકર......અચ્યુત.
ભકતપતી ભગવંત શ્રીભુધાર,
પરીપૂર્ણ પરબ્રહ્મ પરાત્પર.....વીશ્વે—

સર્વે— ૩૫

જગમાંહી જેણે મન જીત્યું તેણે
જીત્યું સર્વ ગણાય......આ જગ
સ્વર્ગ તણાં પણ અલભ્ય સુખડાં
તેને તુચ્છ જણાય......આ જગ
વિષય માંહી મદમસ્ત બની માતંગ જુઓ સપડાય.
મધુરં નાદના નાદ થકી મૃગ પારધી હાથે હણાય—આ.
રૂપ પ્રકાશ દીપકનો દેખી પતંગ બાળે કાય

રહે જળમાં પણું રસના સ્વાદે મીન તણો જીવ જાય—આ.
કઠણુ કાષ્ટ છેદી નીસરે પણ કમળ નહીં છેદાય
પરાગ ગંધે મસ્ત બની અલી ફુલકલી મહીં ગુંગળાય—આ.

તરલીકા— ૩૬

હીરો હાથે ગુમાવ્યો ગુમાનમાં
મટી માણુસ મનાયો હેવાનમાં
ખોયું જીવન ક્ષ્બ્યાં ને અભીમાનમાં
પ્રોયું ચિત્ત ના પ્રભુનાં ગુણુગાનમાં
દીધી દમડી ન એક પુણ્યદાનમાં
કર્યું કાંઇ ના તેં દેહના કલ્યાણુમાં
પડી મુવો દુષ્ટ વાસનાની ખાણુમાં
જેમ છાણુને કીડો મરે છે છાણુમાં—હીરો.

યોગીનીઓ— ૩૭

હમારી લાજ તમારે હાથ એ નાથ નીભાવજોરે...હમારી.
સદગુણ જ્ઞાન સુબુદ્ધિ આપો
સતચિત આનંદ ઉરમાં સ્થપો
અગમ નીગમનાં મર્ગ સુગમ બતલાવજોરે...હમારી.
ભક્તિ થકી ભવબંધન તુટે ડગલે ડગલે આયુષ્ય ખુટે
શ્રીધર આમ તન મનના તાપ શમાવજોરે...હમારી લાજ.

લક્ષ્મી— ૩૮

રામ ભજ તું પ્રાણીયા,
તારા ભવની ભાવટ ભાગશે (૨)

તારા દેહનું સાર્થક થશે...રામ.
"બોલો રામ સીતારામ"
પંખીડા તું જો વિચારી
કર્મ તારાં લે સંભારી
વાસના નઠારી તુને રૈવ રૈવ નહિ નાંખશે-રામ.
મૂઢ તેં મતિ વિસારી
મતિ તેવી ગતિ તારી
ઉકજે સંભાળી તારી કંચનની કાયા થશે—રામ.

કપિજલ—

૩૯

કોઇ મન મેલા કોઇ ધન ઘેલા
કોઇ મસ્ત બનેલા અભિમાને
કોઇ ધાન ભૂખ્યાં કોઇ માન ભૂખ્યા
કોઇ મૂર્ખ દલા કથ્યા કાને
કોઇ મસના કામ કરે હાથે (૨)
કોઇ અપયશ હામ વહે માથે (૨)
કોઇ સુખદુઃખ બે સરખાં માને
કોઇ મહથા સમયને તોફાને

કંચનીકા—

૪૦

સાગમપમગરેમગસારેરીસાનીસ;—(૨)
ગરેગમપરેરે
પપપમપનીધપધમગરેપપસાગ-પ—મ
સારેનીસાનીસા—ગરે
સાપમપપપમપ

સાપમપપપધપમપદસાનીધપમગરે
પપપ (૨) ગ—પ—મ
સારેનીસાનીસા—ગરે

શાસ્રગંજ— ૪૧

દિવ્ય લોકથી ભ્રષ્ટ થઇને
મૃત્યુ લોકમાં જઇ ચઢીયો
કામવાસનાનું ફળ પામી
શુક જાતીમાં હું પડીયો

લક્ષ્મી— ૪૨

કંઇ પૂર્વના સંયોગથી, આવી સઉ ભેગું મળે
રૂણાનું બંધ પુરો થયે, સૌ સૌ તણા પંથે પળે
મમ પુત્ર કેરા પાપથી, ચંડાળ પેટે અવતરી
જાઉં હવે મુની પાસ હું, રૂપ પૂત્રનું મ્હારૂં ધરી—કંઇ

કાદમ્બરી— ૪૩

પીંજરૂં પડયું શુનું મારૂં (૨)
પ્યારા પંખીડા વિના...પંખીડા વિના...પીંજરૂં—
...ઓ—સુંદર શરીર જણાય કાન્તનું પ્રથમ હતું જેવુ
વિકસિત કમળ સમાન નાથનું મૂખાવિંદ તેવું
કાદમ્બરી—પ્યારા પંખીડા વિના—
યોગીનીઓ—સહજ ઢળેલાં નેત્ર લલાટની કાન્તિ પણ એવી
ગુંછળાંવાળા કેશ . આકૃતી પ્રથમ હતી તેવી
પ્યારા પંખીડા વિના—

કાદમ્બરી— ૪૪

જાગો જાગો જીવન પ્રાણ
નિદ્રા ત્યાગો ચતુર સુજાણ—
ભરદરીયામાં ડુબકા ખાતું
આવી પહોંચ્યું તીરે વ્હાણ
દુખના વાદળ વીખરાયા વહાલા
ભાગ્યનો ઉગ્યો ભાણ
આજે મારે ભાગ્યનો ઉગ્યો ભાણ

સર્વ— ૪૫

શુદ્ધ પ્રેમ તણો થયો વીજય વીજય
પ્રીતે પામ્યા શ્રેષ્ટ પદ અભય અભય
સત્કર્મો થકી કીર્તી વધારે
તાત સ્વસૂરના કુળના તારે
જગમાં ઉચરાય જય જય જય
તેનો જગમાં ઉચરાય જય જય જય

જાહેર ખબર.

અમારી કંપનીના નીચલા નાટકોના ગાયનોની ચોપડીઓ જ્યાં અમારો મુકામ હશે ત્યાંથી રોકડી કિંમતે મંગાવ્યાથી મળશે.

ચોપડીનું નામ	કિંમત.	ચોપડીનું નામ	કિંમત.
બિલ્વમંગળ ઉર્ફે સૂરદાસ	૦—૩—૦	માતૃપીતૃ ભક્ત પુંડળીક	૦—૩—૦
શ્રી ભક્તિવિજય	૦—૩—૦	વિશ્વ પ્રેમીકુણાપી	૦—૩—૦
સુરેખા હરણ ...	૦—૩—૦	અમર લક્ષ્મી ...	૦—૩—૦
નાગર ભક્ત ...	૦—૩—૦	પીપાભગત ...	૦—૩—૦
નીલમ માણેક ...	૦—૩—૦	હોથલ પદમણી	૦—૩—૦
યોગકન્યા	૦—૩—૦	જેસલ તોરલ ...	૦—૩—૦
મનહરમેના ...	૦—૩—૦	બીરબલ બાદશાહ	૦—૩—૦
મહાશ્વેતા-કાદમ્બરી	૦—૩—૦	પ્રવિણ સાગર ...	૦—૩—
જોહરે શમશીર	૦—૩—૦	રાજ લીલા ...	૦—૩—
શ્રી જયમતી ...	૦—૩—૦	મહારાજા શાંન્તનુ	૦—૩—
ઉર્વશી—પુરૂરવા	૦—૩—૦	માલવિકા—અગ્નિમિત્ર	૦—૩—
કનક કેશરી	૦—૩—૦	સ્વામીભક્ત સામન્ત યા	
		વીર દુર્ગાદાસ ...	૦—૩—

વિઠ્ઠલદાસ હેમજીભાઈ ભાવનગરવાળા.

શ્રી વિ. મૌ. ના. સમાજ.